

Foredrag i Oslo Militære Samfund
mandag 24. april 2006
ved
Lars Roar Langslet
 Leder for Nasjonalkomiteén for Ibsen-satsingen

Foto: Stig Morten Karlsen, Oslo Militære Samfund

Henrik Ibsen – Norges store forfatter

NB: UTDRAK av foredraget i Oslo Militære Samfund

Vi nordmenn lærte på skolen at Ibsen er stor, og at han fikk internasjonalt gjennombrudd allerede i sin egen levetid, men det meste som ble skrevet og talt om Ibsen her hjemme, kunne gi inntrykk av at han allikevel var særlig for oss nordmenn. Det varte lenge før vi fikk øynene åpnet for at Ibsen er et sentralt navn i verdenslitteraturen, at Ibsenforskningen for lengst er blitt internasjonal, og at Ibsens dramaer blir spilt over hele kloden. Men *hvor* stor han er i verdens øyne, har jeg først oppdaget i de ni årene vi har forberedt Ibsenåret 2006.

Hans viktigste arena er selvfølgelig teatret. Vi registrerer nå på internett at hver eneste teatersesong blir rundt 150 Ibsenoppsetninger spilt på scener i alle verdensdeler. I Ibsenåret vil tallet trolig øke til rundt 200. Shakespeare er hans eneste konkurrent om å være den mest spilte dramatiker gjennom tidene.

Jeg var nylig i London for å gi Ibsenpris til Vanessa Redgrave, og etter seremonien så vi en gripende oppsetning av Lille Eyolf. Samtidig gikk både Vildanden og En folkefiende på andre Londonteatre, og en lovprist oppførelse av Hedda Gabler var nettopp tatt av plakaten. Omtrent samme antall Shakespeare-stykker var avvertet i avisenes lister – og dette altså i Shakespeares hjemland! som har gjort den geniale dikteren fra Stratford til sitt viktigste kulturelle uthengsskilt i verden, og skapt en veritabel Shakespeare-”industri” på det grunnlag. Hvor mange Ibsenstykker stod på Osloteatrenes spilleplaner ved åpningen av Ibsenåret? Svaret er: Ingen.

Nordmenn er og blir seg selv nok, iallfall norske teatersjefer. Det ville neppe ha forbauset dikteren som skapte uttrykket ”å være seg selv nok”.

Men Ibsens posisjon i verden forøvrig er suveren, og kan også illustreres med noen tall: Vi driver nettstedet ibsen.net, som hadde 1.3. mill. treff i januar, av brukere fra hele 123 land. Til nå har vi registrert rundt 8000 store og små Ibsenarrangementer i årets anledning, i nesten 80 land.

Det aller meste av dette er selvsagt ikke kommet til på norsk initiativ. Vi i Ibsenkomiteen og norske myndigheter har prøvd etter evne å være katalysator og gi beskjeden støtte her og der. Men det er Ibsenentusiaster i alle verdensdeler som driver dette frem. Det trengtes altså ingen norsk misjonering for å få verden til å innse at Ibsen stadig er stor – en verdensdikter som har like sterk appell og slagkraft i fjerne deler av kloden som i Norge, ja ofte større. For det er ingen tvil om at Ibsenstykker som *Et Dukkehjem* og *En folkefiende* i dag har enda større sprengkraft i andre kulturkretser – slike stykker er endog blitt rammet av sporadiske forbud i land som Iran og Bangladesh. Verden over står Ibsen som en fanebærer for likestilling, miljøvern, menneskets frihet til å forme sin egen skjebne. Men når han har fått en slik gjennomslagskraft, skyldes det selvsagt at han er en uovertruffen mester i dramaets kunst, at hans skuespill er like levende idag som da de ble skrevet, og har høyder og dybder som ikke lar seg redusere til slagordenes og programerklæringenes endimensjonale verden.

Den sterke Ibseninteressen ute bør være en vekker for oss nordmenn, for han tilhører jo på særlig vis oss, og vi forstår ham best siden vi har samme språk som det han brukte så kraftfullt og nyansert. Og vi kan såvisst ikke skryte av at vi før har forvaltet Ibsenarven med den kulturelle ansvarsbevissthet og vilje til satsing som vi burde ha følt oss forpliktet til. Det var nettopp derfor Ibsenkomiteen ble nedsatt i 1997, med det lange navnet Nasjonalkomiteen for Ibsensatsingen. Men etter hvert som vårt arbeid kom i gang, har satsingen også i Norge fått et omfang som er langt større enn jeg torde drømme om da vi tok fatt. Og mediene følger etter: Da Ibsenåret begynte, ble de plutselig fylt av Ibsenstoff i så store doser at det ellers bare er popmusikere og sportsstjerner som får samme oppmerksomhet i dagens pop-fikserte medie verden. Samtidig økte salget av Ibsenbøker i norske bokhandler med rundt 200 %.

Hva så med økonomien for årets norske Ibsensatsing? Her har vi holdt oss på betryggende avstand fra forbilder i andre jubileumsfeiringer: Danmark begynte sitt HC Andersen-år med rundt 250 mill.kr. til rådighet, men opplegget utviklet seg raskt til en økonomisk katastrofe. Det samme skjedde med vår egen 1905-feiring, der var underskuddet blitt 50 mill.kr. lenge før året var omme. Ibsensatsingen gjennom ni år har til nå fått vel 35 mill.kr. av staten til satsinger i Norge, og Ibsenårets ledelse har klart å samle inn omtrent en like stor sum fra private sponsorer og fond, heri også inkludert de 8 mill. som statsminister Bondevik fikk ført opp til støtte fra UD for *Peer Gynt* i Egypt. Altså vel 70 mill.kr. Det er snaut, men det skal gå! Vår storslagne og meget krevende åpningsforestilling i Oslo Rådhus ble kjørt stramt innenfor de budsjetterte rammer, og gav et solid overskudd. De mange arrangementer som Ibsenåret har ansvar for siden i året, er stort sett fullfinansiert, så vi har god tro på at vi også i så måte skal skille oss med heder fra oppgaven.

Ibsenårets clou blir, som alle vet, den store *Peer Gynt*-oppsetningen i Cairo i slutten av oktober, som frukten av et storstilet samarbeid mellom Egypt og Norge. Sterkere kunne det ikke synliggjøres at Ibsens diktning hever seg til det universelle. For første gang vil den egyptiske dimensjon i fjerde akt bli aksent i en *Peer Gynt*-fremføring,

med sfinksen og pyramidene som reell bakgrunn for arenaen, og ikke bare som en skissert teaterkulisse på scenen. Det har en enorm symbolverdi at et slikt samarbeidsprosjekt med et hovedland i den "arabiske" verden vil markere utgangen av Ibsenåret – til fremme av forståelse mellom ulike kulturer og vennskap mellom folkene. Vår nye utenriksminister har vist stor forståelse for at den anledningen må brukes også på det politiske plan.

Når Ibsenåret er forbi, vil en lang rekke varige vinninger stå igjen etter storsatsingen i år. Det viktigste, gigantprosjektet Ibsens Skrifter, den nye vitenskapelige utgaven av alt Ibsen skrev, i hele 31 bind, blir riktignok finansiert for seg, men arbeidet drives i godt samspill også med Ibsenåret – og dette verket blir grunnleggende for Ibsenforståelsen i alle tider fremover, det største og mest krevende bokprosjekt som noensinne er blitt lansert i Norge. Jeg vil også nevne at Radioteatrets mange ypperlige Ibsenforestillinger gjennom tidene nå er gjort tilgjengelige gjennom en CD-serie med alle Ibsens kjente skuespill, til varig glede for både skoler og enkeltlyttere. Det Ibsenårets ledelse bidrar vesentlig til, er bl.a. en storslagen ansiktsløftning for alle Ibsen-museene, med permanente, moderne utstillinger – ny norsk dramatik og nye filmer i Ibsens kjølvann – Ibsenskulpturer, og Ibsensitater nedlagt i fortauene - Ibsenbok i gave til alle norske skoleelever, osv. Vi håper også å få opprettet en Ibsenpris og et Ibsenfond som kan gi større løftning til Ibsenarbeidet i fremtiden.

Den praktfulle gallaforestillingen som åpnet Ibsenåret i Rådhuset 14. januar, ble sett av over en halv million på TV, og det ligger til rette for at den blir sendt også på dansk, svensk, finsk, islandsk og britisk TV. Jeg har bare hørt begeistrede tilbakemeldinger fra alle som så den. Ghita Nørby, den store danske skuespillerinnen som deltok, sa etterpå - med sideblikk til HC Andersen-festen hjemme - at her kan Danmark lære hvordan store diktere skal feires.

To hovedmål lå til grunn for Bentein Baardsons suverene regi av den forestillingen: For det første skulle verden komme til oss og vise hvor sterkt Ibsen har slått inn hos dem: aktører fra Kina, India, Egypt, England, Tyskland, osv. For det annet ville han vise hvor viktig Ibsen fortsatt er som generator og inspirator også for andre kunstarter: opera, ballett, sang og musikk, endog rap fra en sjarmerende og småfrekk forestilling i København.

I en forrykende festlig TV-forestilling med slike komponenter kunne det vanskelig gis plass til å vise Ibsens påvirkningskraft overfor *billedkunsten* – det må fortrinnsvis skje gjennom utstillinger. Men også slike vil sette sterkt preg på Ibsenåret. Historien om Ibseninspirasjonen i billedkunsten er lang. Hos oss er Edvard Munch det viktigste eksempel. Han var intenst fascinert av Ibsen gjennom hele sitt kunstnerliv, det ser vi i en mangfoldighet av verker. Bare i Munch-museet i Oslo er det rundt 500 Ibsenrelaterte arbeider av Munch. Mange av våre beste kunstnere har fulgt opp siden med billedkommentarer til Ibsen.

Nå i Ibsenåret er dette et hovedinnslag. Nina Sundbyes skulpturer over Ibsens kvinneskikkelser går allerede sin seiersgang i en utstilling som skal på internasjonal turné med endestasjon i Alexandria i Egypt. Marianne Heskes fantasieggende installasjoner med Dukkehjemmet som inspirasjon blir utstilt i Oslo og skal deretter til bl.a. New York. Håkon Gullvågs Ibsenportretter utstilles i Italia og blir siden å se i Norge. Osv.

Ibsenåret vil selvsagt bli særlig sterkt markert i de norske "Ibsenbyene". Fødebyen Skien var naturlig nok først ute, med storstilte arrangementer rundt Ibsens fødselsdag 20. mars. På dødsdagen 23. mars blir Ibsenmuseet i Oslo gjenåpnet etter en omfattende restaurering, med originale møbler på plass og moderne Ibsenutstilling i naboileiligheten. Grimstad kommer etter, også med et fornyet Ibsenmuseum, og Bergen under festspillene. En utvidet Ibsenfestival på Nationalteatret blir et tyngdepunkt i høstens mange markeringer.

Allerede nå kan vi trygt slå fast at Ibsenåret vil bli det vi håpet, og mere til: Arven fra vår store dikter vil heretter bli langt mer synlig i Norges kulturelle profil, både her hjemme og i presentasjonen av Norge overfor utlandet, som en kraftkilde for dypere innsikt og kulturell fornyelse. Lenge nok var vårt forhold til Ibsen preget av kontrasten mellom Ibsens storhet og norsk litenhet. Men det forplikter å være hjemland for en dikter av verdensformat. Den forpliktelsen vil bli en viktig utfordring for oss også når Ibsenåret forlengst er over.